

bilo sram take plače, a države, dežele ni bilo sram določiti je. Ker ni bilo postranskih zaslužkov je morala umirati za lakoto družina ljud. učitelja.

Leto za leto je zavračal ponižne prošnje deželni zbor iz vsakojakih, iz trte izvitih izgovorov, in sicer vedno soglasno v najlepši slogi slovenskih in laških poslancev.

Ko pa je bilo začelo nekaj vreti med slovenskim učiteljstvom, so se zavračale naše prošnje z izgovorom, da niso laški poslanci za izboljšanje. Po dolgem, trnjevem potu prošnje, groženj in boja, strastnega boja na življenje in smrt — smo končno vendar izbojevali nekaj izboljšanja, ki pa še daleč ni toliko, da bi odgovarjalo našemu delu in trudu. Ako bi ne bilo sedanje splošne draginje (le vino je celo preveč pod cenol), bi se dalo izhajati onim, ki nimajo večje družine ne boleznin in ne otrok za šolanje; sicer pa gre trda tudi zdaj posebno onim, ki nimajo postranskih zaslužkov. Posebno trda je, da se mora službovati nad 40 let, a v kljub temu vpokojenec ne dobi ničesar za stanovanje, ki je v Gorici jako drago.

Priznavam rade volje, da so šol. doklade na Goriškem ne le visoke, ampak celo previsoke: a to ne pomaga nam nič, le davkoplačevalce toži; krivda ni niti na tej, niti na oni strani, ampak država je kriva, ker ne doprinese k bremenom za ljudske šole skoro ničesar. Četudi ima glavne besede nad šolo in učiteljstvom. Država je prava „Mica Kovačeva“!

Ako mi dovolite gospod urednik, izpregovorim par stavkov o vaših kranjskih razmerah, ki so na goriškem docela drugačne; le v sramotno nizkih plačah učiteljstva so si enake.

Dolgo vrsto let so se izgovarjali goriški slovenski deželni poslanci, da ni mogoče privoliti v zvišanje plač, ker nimamo deželnega šol. zaloga, ampak le okrajne, v katere se iztekajo le dohodki doklad od izrednih davkov. Učiteljstvo se je bojevalo za izboljšanje učiteljskih plač, naši poslanci pa za deželni šol. zalog.

Na Kranjskem pa ste imeli deželni šol. zalog, a v kljub temu je učiteljstvo še slabše plačano kakor pri nas. To zopet potrjuje naše prepričanje, da naš stan zapostavlja tuintam, ker ni ljubezni do njega, ampak je tako, kakor sem trdil spredaj, da se komaj trpi kot neko zlo — kakor šolo. Pri vas na Kranjskem je bila na krmilu dolgo vrsto let napredna stranka, ki se je štilila za prijateljico šoli in učiteljstvu, a to prijateljstvo ni segalo tako daleč, da bi bilo izboljšalo gnotno stanje. Dokler je bila ta stranka močna in je imela v deželnem zboru glavno besedo ter bi bila zmožna doseči izboljšanje, ni tega storila, ker ni storiti hotela. Zdaj pa je odigrala, prvo vjolino ji je potegnila iz rok gibčnejša ljudska stranka, ki se ji pravi tudi klerikalna, ker ima glavno oporo v duhovščini. Ta stranka ni prijazna našemu stanu, kakor pravzaprav nobena; nasprotna pa mu je tudi zaradi tega, ker je bilo učiteljstvo do malega v nasprotni stranki.

Kaj pa zdaj? Čuden položaj! Radoveden sem na sklepe božičnega shoda.

Vrнем se zopet k našim goriškim razmeram, kjer vlada ex lex stanje. Manjšina deželnega zbora ima deželnega glavarja dr. Pajerja in podglavarja dr. Gregorčiča; večina hoče imeti pa večino v deželnem odboru. Ker ni bilo mogoče mirnim potom prirediti delovanja v dež. zboru, se je odgodil brez vsakega zaključka; niti odbora ni volil. Torej nimamo niti dež. odbora, pač pa deželni zbor, v katerem z obstrukcijo zabavuje delovanje deželni glavar in njegov namestnik z obema njenima strankama, t. j. laško-napredna in slovensko-klerikalna. To so razmere za bogove! Ogorčenje nad takim početjem je v deželi splošno. Vlada noče razpustiti dež. zbora in razpisati novih volitev, ker so ji dali razumeti, da bi potem ostalo razmerje neizpremenjeno. Ni verjetno!

Kako pa slovensko učiteljstvo? Tudi pri nas je bila napredna stranka v razsulu: vse je kazalo, da zmaga na celi črti klerikalna stranka. V tem pa se je tik pred volitvami ustanovila nova kmetiška stranka, in sicer s pomočjo učiteljstva, ki ji je pristopilo po veliki večini. In tako se je zgodilo, da je izšla kot zmagovalka iz volilnega

boja kmetiška stranka z napredno vred, ker je na volišču vladala med njima edinost.

Zdaj pa, ko deželni zbor ne deluje, je nastal razpor med klerikalno stranko, ki bi hotel vreti dr. Gregorčiča z Berbučem vred. Ta dva se bojujeta za žive in mrtve z Gabrščkom, ki ga ne moreta trpeti v dež. zboru, a še manj v odboru. Da bo še več zmešnjave, je nastal časnikarski boj še med dr. Tumo in Gabrščkom, med glavnima stebroma napredne stranke in celo med pobratima. Naj čuje zemlja in nebo kar dans pobratima pojó! Žalostno, a resnično!...

In mi? Ali naj poslušamo prijazno dr. Tumovo pesem o socialni demokraciji ter krenemo za vabljivimi glasovi; ali naj ostanemo pri kmetiški in napredni stranki, pri katerih smo bili doslej? Že doslej je sicer malo, a vendar nekoliko učiteljstva pri klerikalni ljudski stranki; večje število pa je indiferentnih; ostali pa naj se cepimo kar med tri stranke: napredno, kmetiško in socialno-demokračsko?!

Kmetiška stranka je pokazala ob zadnjih volitvah, da ima dovolj življensko moči; a njena organizacija je pod ničlo. Izdaja ubožno glasilo „Naš glas“, ki ne dela časti taki stranki, ki ima celo med deželnimi slovenskimi poslanci večino. Kaj se hoče z glasilcem, ki izhaja komaj vsakih 14 dni in še to iz tuje tiskarne. Resno svetujemo strankinemu vodstvu, naj potrebno ukrene, da zagotovi stranki primerno glasilo, sicer pride razočaranje, ko bo že prepozno.

Taki in enaki so glasovi z Goriškega koncem leta 1908. Da bi bili ugodnejši v novem letu!

Deželno slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani.

Kakor smo omenili že zadnjič, se je takoj po zborovanju „Društva za zgradbo učiteljskega konvikta“ vršil občni zbor zgoraj imenovane organizacije.

Predsednikov nagovor:

Predsednik tov. Juraj Režek:

Slavni zbor!

Prav iskreno pozdravljam v imenu društvenega odbora vas vse cenjene gospodične tovarišice in gospode tovariše, ki ste na naše povabilo zopet prihiteli v tolikem številu k našemu današnjemu zborovanju. Presrečno vam zahvalo na tolikem trudu in požrtvovalnosti! Ali prav je in potrebno, da se oklepamo svojega deželnega stanovskega društva, ki dela ves čas svojega dolgega obstanka le na prospeh šole in učiteljstva. Kar pa smo mogli v tem dolgem času doseči, dosegli smo z združenimi močmi, znamenje, da se te dobre izkušnje držimo tudi v prihodnje, ker resni so postali današnji dnevi za nas bolj kot malokdaj poprej. Zato vam kličem: „Naprej z združenimi močmi!“

Da pa nam je bilo omogočeno zbirati se že skozi cela desetletja k svojim stanovskim zborovanjem in posvetovanjem, zahvaliti se imamo predvsem Njemu, ki nam je podelil ustavo in z njo pravico do skupnega zborovanja, Njemu, ki nam je podpisal in podaril novi šolski zakon, na čigar podlagi se tako lepo razvija naše šolstvo. Veselo so letos praznovali razni stanovi naše širne domovine redki jubilej predobrega vladarja, tega velikega našega dobrotnika in zaščitnika, le učiteljstvu na Kranjskem je grenilo to veselje njegovo čez vse žalostno gnotno stanje, ker kjer vladata glad in beda, tam ni veselje doma. Vendar pa smo gojili v svojih zvestih sreih iskreno željo: da nam Bog poživi, Bog blagoslovi in ohrani premilega vladarja še dolga leta v blagor svojih narodov! (Živio!)

Letos dne 15. septembra je minilo 40 let, kar se je bilo pod vodstvom Andreja Praprotnika, moža blagega spomina, sešlo kranjsko učiteljstvo, da si osnuje „Učiteljsko društvo za Kranjsko“ in sestavi pravila, ki so bila od vlade že dne 18. oktobra 1868. leta potrjena in na čigar podlagi se je vršil potem prvi redni občni zbor. To društvo se je v kratkem potem prekrstilo v „Slovensko učiteljsko društvo“, ker je raztegnilo svoj delokrog tudi na druge slovenske pokrajine, dokler se ni osnovala naša „Zaveza“. Od tedaj pa osredotočuje zopet vse svoje moči in dela za

blagor in razvoj slovenskega učiteljstva in šolstva na Kranjskem. Prihodnjemu društvenemu odboru pa bodi poverjena skrb, ali in kako naj se praznuje ta društvena 40 letnica. Mi vsi pa po besedah takratnega prvega predsednika Andreja Praprotnika skrbimo, „da bode učiteljsko društvo, kakor se je čvrsto rodilo, tudi krepko rastle in živeló.“

Dolgo vrsto let, čestita gospoda, trkamo že na vrata visokega našega deželnega zbora za pravično uredbo naših plač, a vedno le zaman. Dolgoletna obstrukcija nesrečnega spomina, ki je prizadela ubogi naši deželi toliko škoda, je pritisnila ob zid tudi učiteljstvo in nas pognala v revščino in glad. Draginja raste od dne do dne čedalje bolj, uradnikom in uslužbencem so se medtem plače izdatno izboljšale in povišale, le mi smo ostali — kakor bi bilo zakletó! — tam, kjer smo bili še pred dolgimi leti.

Letos so prišli v deželni zbor novi zastopniki, zaupniki revnega ljudstva, od njih pričakujemo, da dajo učiteljstvu, tem vztrajnim ljudskim delavcem za njih zvesto in požrtvovalno delo tudi temu delu primerno in zaslužno plačilo. S trdno nadejo, da bi nam bila milejša že najbližja bodočnost, otvarjam današnje naše zborovanje.

Pozdravljam pa tudi gospoda zastopnika naših dnevnikov, ki kažeta s svojo prisotnostjo veliko svoje zanimanje za naš stan in naše težnje in da cenita trud in delo slovenskega učiteljstva.

Tajnikovo poročilo.

Tajnik tovariš Fran Škulj:

Slavni zbor!

Čast mi je poročati o delovanju našega društva v preteklem letu.

Ker je tovariš predsednik že omenil nekaj društvenega delovanja, hočem biti prav kratek.

Pri zadnjem 39. občnem zborovanju našega društva, ki se je vršilo 29. grudnia 1907 ravnotu, ste poverili društveno poslovanje odboru, ki se je v svoji prvi seji dne 2. januarja 1908 takole konstituiral: Juraj Režek, predsednik; Luka Jelenc, podpredsednik; Fran Škulj, tajnik; Jakob Dimnik, blagajnik. Odborniki: Janko Likar, Andrej Rapè, Josip Gregorin, Anton Likozar, Jakob Furlan.

Odbor je imel v preteklem letu štiri seje, v katerih je reševal tekoče društvene zadeve. Vložila se je prošnja po nasvetu tovariša Janka Žirovnika na c. kr. dež. šol. svet, da dovoli učiteljskemu 4. letniku udeleževati se društvenih predavanj. Deželni šol. svet je prošnjo ugodil z dopisom 18. marca 1908, št. 1319. Društvo je priredilo v preteklem letu dva sestanka z učiteljskimi, ki sta bila prav dobro obiskana.

Prav bi bilo, da bi se taki sestanki tudi vbodoče prirejali. Pripomniti pa moram, da je moralno vsak društvenik dolžan priti k tem sestankom, to velja zlasti onim ljubljanskim tovarišem, ki se odlikujejo po dosledni odsotnosti vsakega zborovanja in društvenega sestanka.

V 3. odborovi seji se je sklenilo prispevati 20 K kot donesek za Jan Legov spomenik. Delegatov k „Zavezinemu“ zborovanju so bili izvoljeni tovariši: Režek, Rapè, Škulj in Likar.

Tudi o najbolj perečem našem vprašanju, ki se vije kakor morska kača po vseh naših zborovanjih, o fatamorganičnem izboljšanju našega gnotnega stanja, je odbor pri dveh sejah pretresoval. Sklenilo se je, da se uložijo prošnja na deželni zbor, da nam da take plače, kakršne uživa državno uradništvo z vsemi bonitetami IX., X. in XI. činovnega razreda. To prošnjo izdela tovariš Likar. Odbor jo bo uročil v roke dež. poslanca tovariša Gangla, ki se mu izroče tudi resolucije današnjega večernega shoda celokupnega kranjskega učiteljstva.

V 4. odborovi seji se je tudi sklenilo, da se pokloni deputacija slov. dež. učit. društva za vse slovensko učiteljstvo pri dež. predsedniku dne 2. grudnia ter poda vdanostno izjavo ob priliki 60letnice vladanja presvet. cesarja. Poklonitev pa je izostala, ker se ta dan niso deputacije sprejemale.

Moja dolžnost je tudi podati neko skupno sliko o delovanju vseh okrajnih učiteljskih društev. Žal, da vam ne morem o tem ničesar pozitivnega povedati. Razposlal sem „Okrožnico“ z „Izkazi“ vred meseca novembra vsem okrajnim društvom. Do danes sem prejel 6 popolnjenih izkazov, drugi so na dolgu. Iz teh šestih pa

vam ne morem podati nikake verne slike o delovanju teh društev. — V prvem hipu bi človek obsojal to malomarnost, zlasti zaradi tega, ker nam je vsem znano, da ni društveno življenje in delovanje okraj. društev zaspano. To kratko poročilo bi se lahko spisalo. Toda v drugem grmu tiči zajec. Deželno društvo je prišlo ob neko veljavo. Bledelo je in postajalo brezpomembno poleg napredujoče „Zaveze“. Vse učiteljstvo je zadnje čase videlo svoj spas v politiki, a ta ga je kruto varala. Vse stremljenje in vse delovanje naših društev je težilo po vnanjem efektu, pro domo pa se ni storilo ničesar. Organizacije imamo lepo, da se nam čudijo drugi stanovi. Da, lepo, ali pa nam dóna tudi dobrih sadov? Podobni smo nekako oni „žlahtni“ dami, zaviti v kozuhovino, oblečeni v svilo, a doma nima njen otročiček srajčke. Kaj hočem s tem reči? — Vsem vam je znano, da se nam pri vnebovpijoči gnotni revščini gode, rekel bi, vsak dan nasilja vse vrste. Upreza se nas vedno bolj in bolj v verige birokratizma. Vkljub temu, da imamo vse izkušnje za seboj, ne znamo ničesar na didaktičkem kakor na pedagoškem polju. Upreza se učiteljstvo v vsako delo, kadar se le komu zahoče — in to brez plačnó. Naše delo se vedno bolj otežuje, bližamo se že časom, ko se bo z učiteljstvom razpolagalo, kakor s šahovimi kipei.

Tovariši, odpora ni nikjer! Molče s krvavečim srcem klonimo duha in vrat nastavljamó morda s kletvico na ustnih, a vendar molče — vsakemu jarmu. Tovariši, društvo, ki bo nam priborilo to notranjo stanovsko svobodo, notranji stanovski ponos in ugled napram oblasti, to društvo bo rešilo učiteljstvo spon in birokratske sužnosti. Poklicano je deželno učiteljsko društvo, da reši to nalogo. Loti naj se tega dela in oklenila se ga bodo okrajna učit. društva tako, kakor zasluži; društvo, ki ščiti vse in poedince, kakor čuva dobra mati svoje dete. Dal Bog, da bi se začelo delati „post tot discrimina rerum“ vbodoče za ojačenje naše stanovske notranje zavesti, našega stanovskega zanosa, ki bo najtrdnjša veriga naši organizaciji.

S tem končam ter prosim, da naj blagovolji slavni zbor vzeti na znanje moje poročilo. (Odobravanje.)

Blagajnikovo poročilo.

Blagajnik tov. Jakob Dimnik:

Dohodki.

Društva so vplačala za l. 1907 K 30.80, za l. 1908 pa K 34.45, skupaj K 65.25, obresti od Jos. Travrove zapuščine K 225.—, Jos. Tr. zap. 2½ l. obrestim K 5100.—, delež Učit. Hran. K 55.—, vloga v Učit. Hran. št. 11 K 20.48, skupni znesek K 5465.73.

Izdatki.

Učit. konviktu se je vrnilo K 255.—, blagajniški izdatki K 94.90, skupni znesek K 319.90.

Dohodki . . . K 5465.73

Izdatki . . . 319.90

Gotovina . . . K 5145.83

Volltev.

Odbor dež. slov. učit. društva se je sestavil tako: Juraj Režek, predsednik; Luka Jelenc, podpredsednik; Fran Škulj, tajnik; Jakob Dimnik, blagajnik; odborniki: Jakob Furlan, Josip Gregorin, Andrej Rapè, Ivan Šega in Fran Štefančič.

Okrepimo svoj narod!

—P— Za razvitek vsake iznajdbe je bilo treba nejprij človeku svobodnega duha. Človek s svobodnim umom je samogel sebe opazovati prirodne moči in tudi samega sebe. Spoznal je, da je on gospodar na tej zemlji. — Razmotrival je razne stvari in prikazni ter s tem odkril vso skrivno moč, o kateri se dandanes ne čudimo in tudi ne pripisujemo več iste sile delu kaki človeškemu duhu nevidni moči, kakor se je verovalo v starem in srednjem veku. Pa tudi novejši vek ne dela v tem izjeme, zlasti pri ljudeh, ki so fanatizirani z raznimi strahovi, ki jih pa sami sploh ne poznajo, ker jih niso nikdar videli. Tega pa ne oporekam, da strah ni lepa reč, a ga je treba prej spoznati s pomočjo resnice.

Kje pa naj iščemo resnico? Gotovo v stvarnem delu. Da, zakaj edino stvarno delo učiteljstva more dvigniti človeškega duha na višjo stopnjo, kjer bo mogel naš preponižni